

Læknar vita ekki allt um lækningar

– segir Harvard-prófessorinn og verðlaunalæknirinn Ronald G. Tompkins

■ ■ ■ Gunnhildur Arna Gunnarsdóttir

„Stundum láta læknar eins og þeir viti allt um lækningar, en ég get aðeins sagt að eftir því sem við vitum meira um lækningar þeim mun auðmýkri verðum við. Við vitum að við höfum fjölda meðferða sem virka, en ég stæði mig vart ef ég héldi því fram að við vissum nákvæmlega hvað við erum að gera. Ég get fullvissað ykkur um að eftir 40 ár gerum við hlutina allt öðruvísi en nú,“ segir hinn farsæli Harvard-prófessor Ronald G. Tompkins, MD, ScD og deildarstjóri skurðlækninga á Massachusetts General Hospital.

Hann á að baki afar farsælan feril, stofnaði og stýrði til að mynda bæði Miðstöð skurðlækninga, vísinda og lífverkfræði (Center for Surgery, Science and Bioengineering) og Miðstöð verkfræði í lyflækningum (Center for Engineering in Medicine) á Mass General. Hann hefur meðal annars afrekað að finna leið til að lækka dánartíðni vegna brunasára. Rannsóknin sem hann leiddi uppskar ein stærstu verðlaun læknasamfélagsins í Bandaríkjunum. Hann hefur tryggt verkefnum sínum yfir 200 milljónir dala styrkveitingar. Tompkins á yfir 450 fræðigreinar að baki.

„Læknar eiga alltaf að vera á tánum. Alltaf að læra. Það á að vera keppikefli þeirra. Við verðum að vera auðmjúk, viðurkenna það sem við vitum ekki og vera fullkomlega opin fyrir því að læra meira. Það er skoðun mín. Við getum einfaldlega ekki varið aðra skoðun en þá,“ segir hann.

Í öflugu tengslaneti

Tompkins var meðal þeirra skurðlækna sem heimsóttu Ísland um miðjan september á árlegri ráðstefnu. Tómas Guðbjartss-

son hjartaskurðlæknir og Dagný Heiðdal voru gestgjafarnir. Allt frá upphafi hefur hópurinn verið þröngur. Fundirnir ná aftur til seinni heimstyrjaldarinnar. Þá samanstóð hann af breskum, skandinavískum og bandarískum skurðlæknum, segir Tompkins, en á síðustu 20 árum hafi skurðlæknar allsstaðar að orðið hluti af hópnum. Tompkins var á árum áður ritari hópsins.

„Ráðstefnur sem þessar eru afar mikilvægar fyrir lækningar. Tengsl og spjall um það sem er efst á baugi hverju sinni hjálpar okkur að ná árangri.“

Miðlar af þekkingu sinni

Sjúkdómurinn ME/CFS (ME: myalgic encephalomyelitis, þreytuheilkenni eftir virusýkingu, eða vöðvaverkja-, heila- og mænubólga, CFS: chronic fatigue syndrome, síþreyta) á hug hans allan en nýverið tóku Harvard og Stanford sig saman um að komast til botns í þessum óráða sjúkdómi. ME/CFS-rannsóknarmiðstöðin fékk í maí 1,8 milljónir dollara í styrktarfé til að kafa ofan í málið.

„ME/CFS er áhugaverður sjúkdómur. Mjög flókinn og líður fyrir þá staðreynd að hafa ekki lífmerki (*biomarker*). Hann hefur miklar afleiðingar og við honum er engin lækning,“ lýsir Tompkins.

„Margir læknar hafa efast um að þetta sé raunverulegur sjúkdómur eða að hann sé til, þar sem lífmerki skortir. Í augum efasemdalækna er því spurt hvort sjúkdómurinn sé eingöngu hugarástand,“ segir hann.

„Það hefur valdið mörgum hugarangri í árána rás og því afar fáir sérfræðingar sem fást við þessa sjúklunga.“ Sjúkdóms-einkennin eru meðal annars þróttleysi,

þokukennd hugsun og taugaheilbrigðisröskun.

Fókus settur á að finna lausn

Tompkins segir að áhugi hans á sjúkdómnum hafi kviknað vegna sambands hans við prófessor í Stanford, Ron Davis, sem hann hefur unnið með í áratugi í gegnum Opnu lækningamiðstöðina (Open Medicine Foundation).

„Ég hef reynslu af bólgum og efnaskiptum eftir slys en Dr. Davis er drifinn áfram af þeirri bitru staðreynd að eini sonur hans, sem á þrítugsaldri, er þungt haldinn af sjúkdómnum. Ég hef því bæði ráðfært mig við hann persónulega og faglega. Ég hef tekið þátt í samræðum og fyrirlestrum þar sem farið er yfir þau gögn sem finnast um þessi tilvik. Mér er það ljóst að bólgur og efnaskipti spila stórt hlutverk,“ segir Tompkins. „Þau stuðla að þessum sjúkdómi sem hefur svo mörg einkenni.“

Tompkins segir að þrátt fyrir að það séu yfir 10.000 deildir í læknaskóla Harvard hafi sérfræðingar skólans ekki fyrr tekið höndum saman um að skoða málið. „Þegar svona öflugar stofnanir með fjölda hæfra sérfræðinga ákveða að vinna saman, safna gögnum og einblína á að gera sitt, fæst niðurstaða sem skiptir máli.“

Horfir fram á við ekki aftur

En hvers vegna núna? Tompkins segir að hann hafi aðeins nýlega heyrt af þessum tilvikum. Spurður hvort rétt sé að læknar hafi haft fordóma gegn þessum sjúklingum með óútskýrð veikindi svarar hann: „Ég horfi ekki til fortíðar. Ásökun hjálpar ekkert og er engum til framdráttar. Ég hef heyrt af því að hver bendi á annan, en ég

Ronald G. Tompkins var gestur á ráðstefnu í Hörpu um miðjan septembermánuð. Mynd/Sigurjón Ragnar

Það eru fræði frá örófi alda, en menn þurfa einfaldlega að hreyfa sig í hófi. Þessir sjúklingar geta það ekki og verða vegna lífsstíls síns fyrir áhrifum ME. Það er ekki endilega lífmerki fyrir ME, heldur náttúruleg mannleg viðbrögð.“

Tompkins segir ný lyf í þróun. „Lyfin eru ekki ætluð ME en þau slá á einkennin. Þetta er ekki ósvipað því að fólk tekur mörg lyf við kvefi sem láta því líða bærilega á meðan líkaminn vinnur á vírusnum,“ segir hann.

Spurður hvað hann telji að rannsóknin taki langan tíma, segir hann það velta á umfanginu. „Þetta er mjög flókinn sjúkdómur. Þetta er ekki einföld genaröskun eða lífeðlisfræði. Ef svo væri, væri lausnin löngu fundin,“ segir hann.

„Ef við horfum ekki á sjúkdóminn á heildrænan máta, skiljum undirleggjandi lífeðlisfræði og hvað á sérstaklega við um ME munum við ekki komast til botns í þessum sjúkdómi. Þess vegna segi ég að þessi sjúkdómur sé afar flókinn.“

Skurðlækningar sport unga fólksins

Tompkins leggur um leið áherslu á að hann ætli að finna lausn. „Það er ekki minn stíll að lofa einhverju sem ég get ekki staðið við.“

Það er harla óvanalegt að skurðlæknir helgi sig rannsóknum á svona óræðum sjúkdómi, sjúkdómi sem ekki er hægt að skera burt. Sjálfur bendir hann á fjölbreyttan feril sinn í gegnum tíðina. Rannsóknarstarf hans sé í raun þroskasaga einstaklings.

„Ég hef víðtæka reynslu og þetta tel ég til skilvirkni. Ég hef unnið á mörgum ólíkum sviðum og er fullkomlega viljugur að bjóða og nýta sérfræðiþekkingu mína á þessu sviði. Ég tel mig ekki hafa breyst mikið, er 66 ára gamall og hættur skurðlækningum, enda tel að þær séu sport unga fólksins,“ segir hann kankvís að lokum.

skil ekki tilganginn.“ Tilgangur hans sé að horfa fram á við.

„Okkar markmið er að skilja málið og skilgreina raunverulegan sjúkdóm út frá þeim einkennum sem fólk hefur. Þróa lífmerki, skilja og þróa meðferðarúræði og sækja fram,“ segir Tompkins.

„Ég veit að það eru örugglega einhverjir sem telja sig vera með þennan sjúkdóm en eru það ekki. Ég get sagt að þeir sjúklingar sem ég þekki og hef talað við er fólk sem nánast allt var mjög virkt en er það ekki lengur og hefur misst þrek. Allt að fjórðungur er bundinn heimili sínu, jafnvel

rúmi. Allt sem þetta fólk vill er að verða aftur virkt, eða ofvirkt, eins og það áður.“

Tompkins segir að einn vandinn sem við sé að glíma sé að einkenni sjúkdómsins líkist mörgum öðrum. „Einkennin koma fram hjá fólki sem hefur verið afar virkt, hefur æft mikið og aðeins sú staðreynd að það getur það ekki lengur hefur gríðarleg áhrif á hvern einstakling. Þessi áhrif eru vegna ME, en um leið mjög hefðbundin viðbrögð meðal manna,“ segir hann.

„Ef við lítum til hugmynda Platons hvetur hann fólk til að stunda líkamsrækt.